
Az idegenekkel szembeni attitűdök változása a menekültkrízis hatására

---

Örkény Antal

ELTE Szociológiai Doktori Iskola vezetője

Menedék Egyesület elnöke

Elméleti megfontolások 1

Az idegen mint szociológiai fogalom (Alfred Schütz)

- A saját csoport otthonossága
  - A saját csoport magától értetődősége, a saját közösség evidenciája
  - Ismerjük és értjük a másikat, a megértés evidenciának tűnik
  - Közös a nyelvünk, közös a kultúránk
  - Összetartozás és szolidaritás
  - Látásunk elégségesen koherens, tiszta és konzisztens
  - recept
- Az idegen fogalma
  - Eredendően nem él velünk együtt, nem közülünk való
  - Nem ismerjük, félünk az ismeretlentől, félelem az idegentől, bizonytalanság és frusztráltság jellemzi a gondolkodásunkat
  - hiányzik a megértés közös kódja
  - Az idegenseggel kapcsolatos tudatlanság, inkoherens gondolkodás, nem foglalkozunk a megértéssel
  - A megszokott és természetes kulturális minták nem működnek
  - Nincsenek kipróbált, kéznél lévő receptek, hiányoznak a tapasztalatok
- Az idegen pozíciója
  - de az idegen sem rendelkezik a befogadó közeg mintáival,
  - kívülálló, ingadozik a kívülállás és a meghittség között,
  - habozik és bizonytalankodik, gyanúperrel kezel

Elméleti megfontolások 2

A csoportokkal szembeni elutasítás elmélete

(group focused enmity syndrome GFI, Wilhelm Heitmeyer)

- Primer szinten a konkrét csoportok kapcsolatát meghatározó kulturális különbségekből és elutasításból fakad
- Személyiséglélektani vonások is okozhatják
- De mögötte egy általános mechanizmus áll (ezért szindróma)
  - erősebb csoportok leértékelik és hátrányosan megkülönböztetik a gyengébbeket
  - kulturális egyenlőtlenségek rendszerszintű ideológiájából fakad
  - az alá- és fölérendeltséget hivatott fenntartani
  - A többségi csoport vélt kockázatait (a kisebbség kulturális és civilizatorikus állapota, gazdasági hiábavalósága) és ezek minimalizálása igazolja a kisebbség megkülönböztetését
  - különböző külső csoportokkal (outgroup) szembeni előítéletek egymással összefüggésben
  - egységes gondolkodási sémává és attitűddé válik

Az idegenellenesség mint érzület

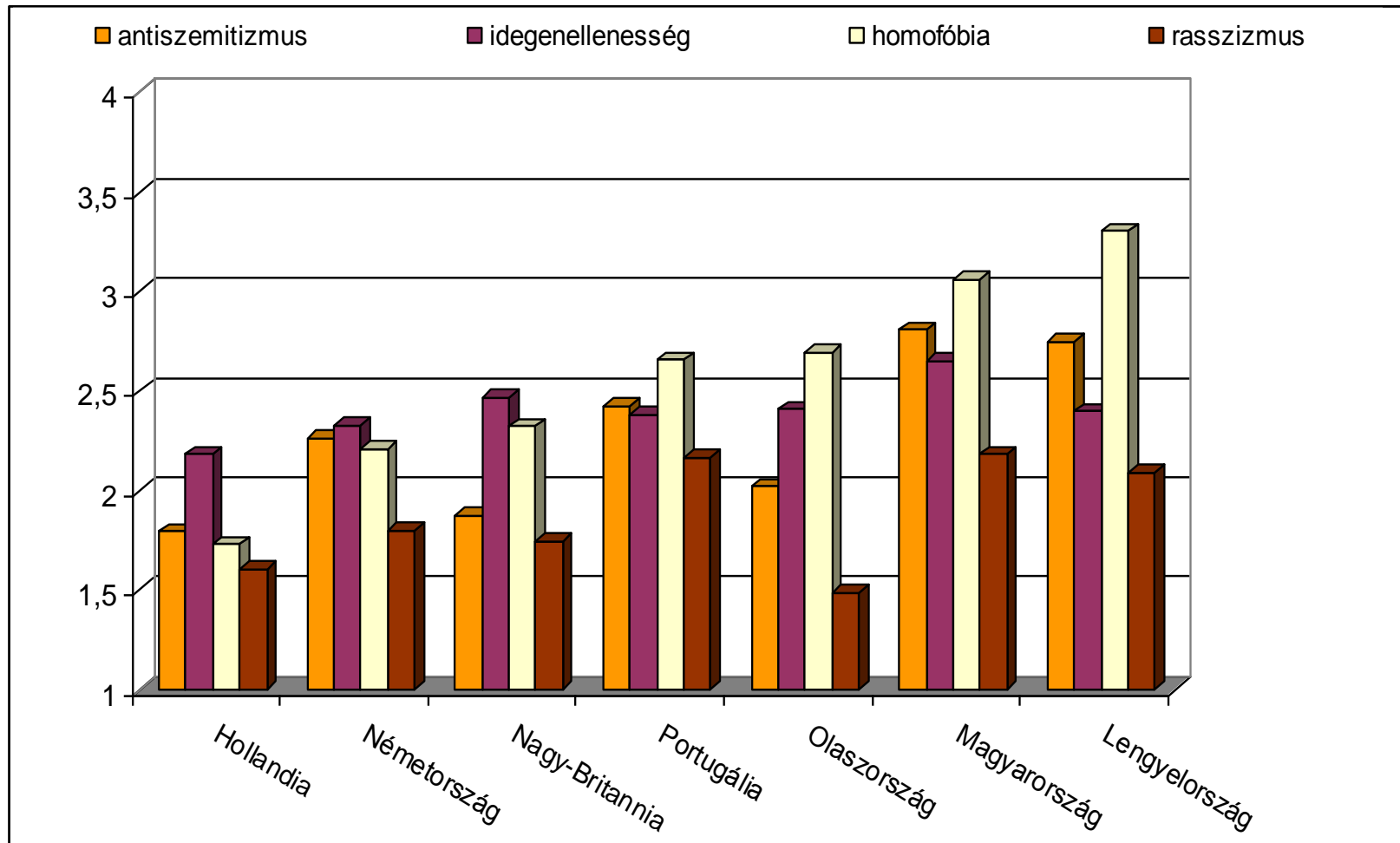
- Egyaránt lehet politikai xenofóbia, vagy ideológiai konstrukció, továbbá mediatizált közbeszéd, illetve köznapi érzület
  - Az elutasított csoport etnikailag, vallásilag nem feltétlenül specifikus, megnyilvánulhat minden idegennel szemben, de párosulhat előítéletességgel, rasszizmussal, kulturális kirekesztéssel
  - Mozgatórugója lehet az ismeretlennel kapcsolatos bizonytalanság és frusztráltság, az ismeretlennel szemben érzett félelem, de mozgathatja az előítéletesség, de nem feltétlenül a mássággal szemben érzett gyűlölettel
  - Összefügghet morális pánikkal, mint a többségi társadalmi rend alapjait és az általános értékeket veszélyeztető jelenség, mediatizált pánik (széles társadalmi érintettség, gyors terjedés, a jó és rossz morális ütköztetése)
-

Az idegenellenesség mint attitűd és mint mérési eszköz

- A szociológiai kutatás általában a migráns csoportokkal szembeni attitűddel azonosítja
- Nehezen meghatározható csoport, ahány kutatás, annyi definíció, eltérő mérések, eltérő eredmények
- Nem kategoriális változó, hanem a teljes elfogadás és elutasítás közötti végtelken skála
- Értelmezései is eltérőek lehetnek
  - Személyiségjegy, félelem a másságtól, az idegenségtől, a más csoportoktól
  - Szociálpszichológiai szempontok, mint a frusztráció, a bizonytalanság, a bizalmatlanság, a fenyegetettség, a csoportközi negatív érzületek kifejeződése
  - Szociológiai szempontok a státusféltség, az elégedetlenség, az érdekmotívum, a jóléti sovinizmus
  - Kulturális aspektusát jelenti az Ideológia szempont, a rendszerigazolás, az egyenlőtlenségek és dominancia fenntartása, a tekintélyelvűség, a társadalmi és kulturális dominancia, a rendszerigazolás, a társadalmi távolság, a gyengébbekkel szembeni elutasítás, a politikai elidegenedés

A csoportokkal szembeni elutasítás (előítélet) mértéke országok szerint

GFE 2008, négy fokú skálaátlag

Az idegenellenesség lineáris regressziós magyarázó modellje szocio-demográfiai változókkal

GFE 2008: regressziós béták

	Nagy-Britannia	Németország	Magyarország	Olaszország	Hollandia	Portugália	Lengyelország
Neme 1 férfi 2 nő			.113	.162		.131	.078
Életkora	.097		-.090	-.170		-.190	.101
Legmagasabb iskolai végzettsége	-.223	-.270	-.210	-.194	-.228	-.343	-.305
Munkanélküliség 1 igen						.107	.104
1 főre eső háztartási jövedelem				.128			-.149
Szubjektív státusz, depriváció			.250	.233	.196		.208
Politikai nézetei: bal vs. jobb	.223	.233		.226	.338		.141
Vallásos elköteleződés							
Illesztett R négyzet	.128	.147	.133	.208	.238	.161	.229
F érték	12.672	18.388	12.813	11.849	33.008	13.150	21.143

Függő változó: országok szerint mért idegenellenesség (az itemekkel való egyetértés aggregált mutatója)

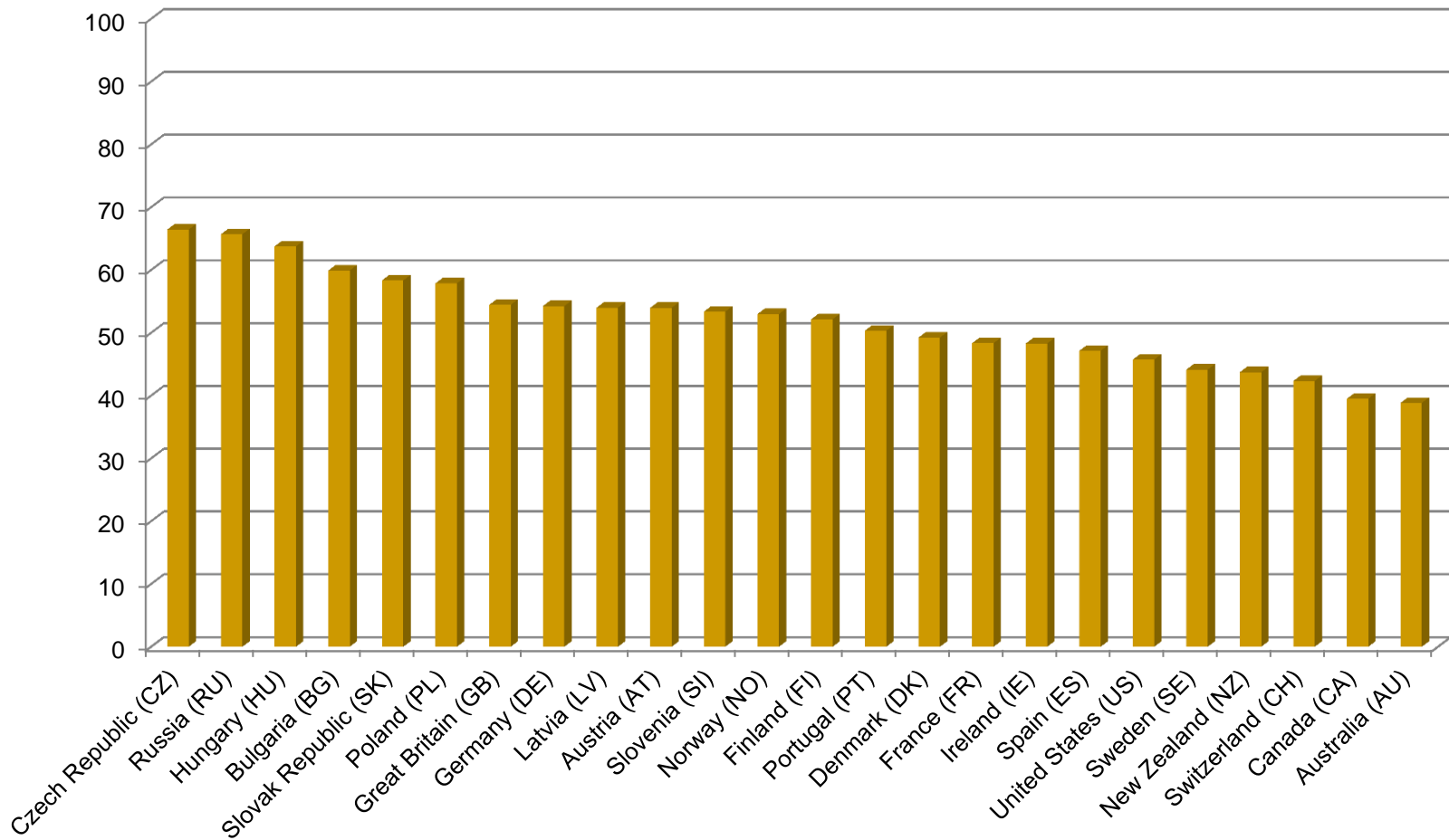
Az idegenellenesség lineáris regressziós magyarázó modellje, attitűd változókkal

GFE 2008: regressziós béták

	Nagy-Britannia	Németország	Magyarország	Olaszország	Hollandia	Portugália	Lengyelország
Tekintélyelvűség	.133	.253	.093	.340	.132	.172	.172
Társadalmi dominancia	.143				.144	.090	.078
Politikai elidegenedés	.131	.131	.084	.077	.081		
Társadalmi távolság		-.071	.179				.127
Fenyegetettség érzet	.557	.441	.387	.382	.445	.503	.279
Általános bizalom		.133					
Negatív érzések a csoportközi kapcsolatokban	.083	.249	.231	.117	.154	.114	.249
Biztonságérzet hiánya		.068					.131
Illesztett R négyzet	.648	.621	.367	.537	.540	.426	.325
F érték	109.975	102.694	35.006	71.980	73.818	48.106	30.420

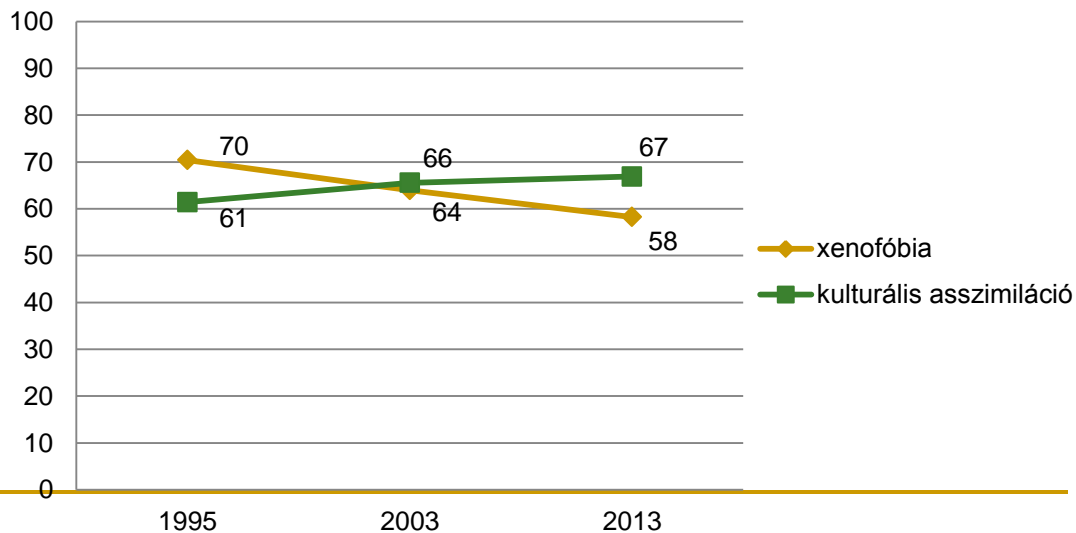
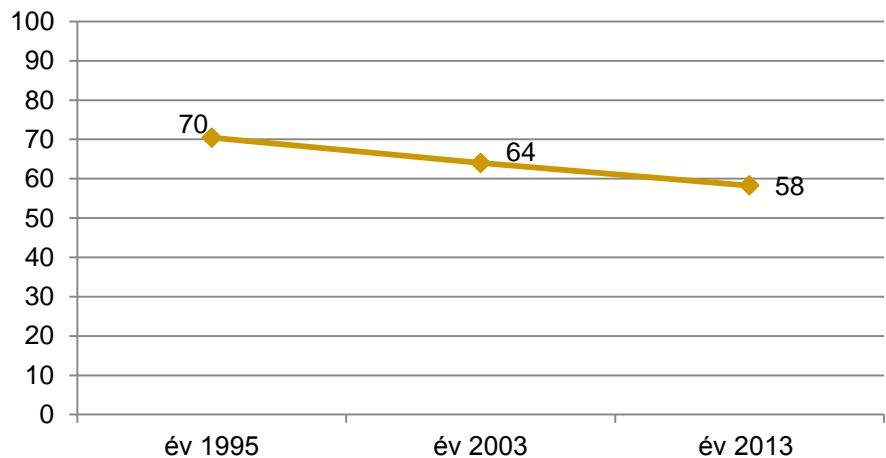
Függő változó: országok szerint mért idegenellenesség (az itemekkel való egyetértés aggregált mutatója)

Az idegenellenesség mértéke 24 országban
ISSP 2003,
100 pontos skálán mért átlagok

Az idegenellenesség mértéke Magyarországon három időpontban

ISSP 100 fokú skálaátlagok

Az idegenellenesség logisztikus regressziós magyarázó modellje 23 országban

ISSP 2003,

függő változó:
idegenellenesség
agregált változója
100 pontos
skálaátlag

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Bevándorlók aránya	-.528	.093	32.078	1	.000	.590
Exkluzív kategorizáció	.158	.014	130.877	1	.000	1.171
Modernizációs büszkeség	-.524	.032	261.560	1	.000	.592
Szimbolikus büszkeség	.031	.029	1.142	1	.285	1.032
etnocentrizmus	.223	.031	51.220	1	.000	1.250
nacionalizmus	.603	.026	545.949	1	.000	1.828
Előtetett asszimiláció	.667	.026	640.523	1	.000	1.948
Országok			925.785	22	.000	
Australia (AU)	-1.785	.130	188.400	1	.000	.168
Germany (DE)	.321	.142	5.087	1	.024	1.378
Great Britain (GB)	-.047	.148	.103	1	.749	.954
United States (US)	-.539	.128	17.630	1	.000	.583
Austria (AT)	.250	.145	2.978	1	.084	1.284
Hungary (HU)	.912	.146	38.898	1	.000	2.490
Ireland (IE)	-.085	.136	.387	1	.534	.919
Norway (NO)	-.205	.129	2.535	1	.111	.815
Sweden (SE)	-.902	.155	33.924	1	.000	.406
Czech Republic (CZ)	1.273	.167	58.174	1	.000	3.571
Slovenia (SI)	.260	.131	3.922	1	.048	1.296
Poland (PL)	.013	.139	.009	1	.924	1.013
Bulgaria (BG)	-.102	.159	.411	1	.521	.903
Russia (RU)	.527	.132	15.980	1	.000	1.694
Canada (CA)	-1.452	.155	87.719	1	.000	.234
Spain (ES)	-.856	.131	42.418	1	.000	.425
Latvia (LV)	.260	.147	3.150	1	.076	1.297
Slovak Republic (SK)	.220	.141	2.416	1	.120	1.246
France (FR)	-.440	.136	10.503	1	.001	.644
Portugal (PT)	-.924	.131	50.027	1	.000	.397
Denmark (DK)	-.679	.137	24.393	1	.000	.507
Switzerland (CH)	-.314	.166	3.590	1	.058	.731
Finland (FI) REF						
Constant	-.902	.134	45.338	1	.000	.406

Idegenellenesség magyarázata összességében:

- Ideológiai komponens a legerősebb (GFE: autoriter beállítódás, rendszerigazolás, társadalmi dominancia, politikai elidegenedés), a nacionalizmus, ethnocentrismus, asszimilációs kényszer (ISSP)
  - Személyes frusztráció másodlagos (fenyegetettség, bizalmatlanság, biztonság el vesztese, negatív csoportközi érzelmek)
  - Szubjektív státushátas és jóléti sovinizmus is gyengébb
-

És mi történt 2015 során?

- Csak találgatni lehet
- 2015 tavaszától előbb csak a TÁRKI, majd nyártól más kutatóhelyek is mérni kezdték
- Az eredmények egyenlőre ellentmondásosak
- Egyik legutolsó mérés Magyarországon (is) az Eurobarometer, 2015 szeptembere
  - Az európai közös megoldás és kvótarendszer támogatása
  - Közös elosztás
  - Egységes eljárás

Miközben

- A legális migránsokra nincs szükség a gazdaságban
- EU-ból való bevándorlókra nincs szükség gazdaságilag
- EU-ból való bevándorlókra és kulturális sokszínűségre nincs szükség